

Маргьорит Юрсенар
Млякото на смъртта

ДЪЛГАТА СИВКАВОКАФЯВА върволица туристи се точеше по главната улица на Дубровник; обточените с гайтани фесове, богато везаните елечи, които вятърът поклащаше пред дюкяните, палеха погледите на пътниците, стръвни за евтини подаръци или костюми за маскарадите на борда. Печеше като в преизподня. Оглозганите херцеговински възвишения държаха Дубровник под непрестанен обстрел от нажежени огледала. Филип Милд се пхна в една германска бирария, където няколко тлъсти мухи бръмчаха в задушливия сумрак. Пред терасата на ресторанта ненадейно се отваряше Адриатика, ни в клин, ни в ръкав наред града, но този внезапен син блик просто добавяше още една мазка към шаренията на Пазарния площад. Смяра се носеше от купчина рибешки останки, разнасяни от почти непоносимо бели чайки. Никакъв полъх не долиташе от хоризонта. Спътникът на Филип, инженер Жул Бутрен, с когото делиаха една каюта, пиеше пред покрита с цинк масичка, в сянката на чадър с огнен цвят, напомнящ отдалече едър, захвърлен в морето портокал.

– Разкажете ми още някоя история, стари приятелю – помоли Филип, докато се стоварваше тежко до него. – Имам нужда от едно уиски и от една история пред морето... Най-красивата и възможно най-неправдоподобната история, за да изтрие гласовете на патриотарските и кресливи вестници, които купих на пристанището. Италианците ругаят славяните, славяните – гърците, германците – руснаците, французите – германците и почти толкова англичаните. Допускам, че всичките са прави. Но да не говорим за това... Какво правихте вчера в Шкодра, където ходихте да гледате не знам какви турбини?

– Нищо – каза инженерът. – Хвърлих поглед на някаква недовършена язовирна стена и почти през цялото време търсих една кула. Толкова пъти съм слушал от стари сръбкини историята на Шкодренското кале, че не можех да не огледам изронените му тухли и да подиря бялата бразда, за която се разказва... Уви, времето, войните и селяните от околността, петимни за яки зидове на оборите си, са го смъкнали камък по камък и споменът за него се извисява вече само в легендите... Между другото, Филип, вие щастливец ли сте, дарила ли ви е съдбата с онова, което се нарича добра майка?

– Що за въпрос! – процеди нехайно младият англичанин. – Майка ми е красива, стройна, гримирана, корава като стъклото на витрина. Какво друго да ви кажа? Когато излизаме заедно, хората ме вземат за неин по-малък брат.

– Позната история. И вие значи. Като си помисля за разните

идиоти, които разправят, че на нашето време му липсвала поезия, сякаш си няма своите сюрреалисти, своите пророци, кинозвезди и диктатори. Повярвайте, Филип, онова, от което сме лишени, е реалност. Коприната е изкуствена, противната синтетична храна е като онези ястия наужким, оставяни някога за мумиите, а стерилизираните срещу нещастие и старост жени са престанали да съществуват. Вече само в преданията на полуварварските народи се срещат набъбнали от мляко и сълзи създания, с чието майчинство можеш да се гордееш... Къде съм чувал за един поет, който не бил в състояние да обикне жена, защото в някакво предишно съществуване срещнал Антигона? Мой събрат... Десетина майки и възлюбени, от Андромаха до Гризелда, ме направиха твърде високателен към тези нечупливи кукли, които минават за реалност.

Изолда за любовница, прекрасната Авда за сестра... Но за майка не си пожелавам друга, освен младичката съпруга на един дребен тукашен владетел, невястата от албанските предания...

Те били трима братя и градели кула, за да пресреща набезите на турските разбойници. Сами строели – било че работна ръка мъчно се намирало, било че като истински селяни предпочитали те да си свършат всичко, и жените поред им носели храна. Но всеки път, когато издигали кулата и оставало само да закичат покрива със стрък цветя, нощният вятър и магьосниците от планините я събаряли, както Господ съборил онази във Вавилон. Има много причини една кула да се срути: може да е заради несръчността на зидарите, заради неустойчив терен или недостиг на цимента, който споява камъните. Но за сръбските, албанските или българските селяни коренът на злото е един-единичък: те знаят, че постройката рухва, ако в основата ѝ не се вгради мъж или жена, чиито скелет да държи тежката каменна снага изправена до Второто пришествие. В Арта, в Гърция, показват един мост с вградена в него девойка: малко от косата ѝ виси от една цепнатина и се полюшва над водата като кичур изсветляла трева. Тримата братя започнали да се гледат изпод вежди и внимавали сянката им да не падне върху недовършената стена, защото, ако не друго, и това черно продължение на човека, което е може би душата му, става за враждане и пленят ли някому така сянката, той гасне като от любовна мъка.

И вечер, всеки от тримата гледал да седне колкото може по-далеч от огъня, уплашен другите да не го издебнат мълчешката изотзад и да хвърлят чувал върху сянката му, за да я отмъкнат полуудушена, като черен гълъб. Стръвта им за работа се топяла и вече не от умора, а от страх избивала пот по челата им. Накрая най-големият извикал другите двама

и им казал:

– Братя мои, братя по кръв, по мляко и по купел, ако не довършим калето, турците пак ще изпълзват в тръстиките по бреговете на това езеро. Ще насилват нашите ратайкини, ще пепелят из нивята ни надеждата за хляб, ще разпъват аргатите ни на плашилата между фиданките, за гощавка на гарваните. Братя мои, ние имаме нужда един от друг и не е било детелината сама да скъса някое от трите си листа. Но всеки е с млада и права невяста, чиито плещи и източени шии не се превиват под товар. Да не решаваме нищо сами, братя мои, да оставим Случая, божие то чучело, да реши. Утре на зазоряване ще вградим в темела на кулата онази, която дойде да ни донесе храна. От вас искам, братя, само една нощ да държите устите си заключени и да не плачем и да не пъшкаме много върху гърдите им – нали всяка от тях ще е с късмета си.

Лесно му било да говори, защото скришом мразел младата си жена и искал да се отърве от нея, да я смени с една хубава рижа гъркиня. Вторият нищо не рекъл, защото веднага си наумил, щом се върне, да предупреди своята, и само най-малкият се обадил – бил от онези, които държат на думата си. Ала после се засрамил от куража на батковците си, готови да се отрекат от най-милото заради общото, и лесно го склонили да обещае, че ще мълчи тази нощ.

Прибрали се в стана по онова време, когато духът на погасналата светлина още се носи над полето. Вторият брат дръпнал начумерен завесата на шатрата и извикал на жена си да му събуе чизмите. Щом тя се свела пред него, той запратил ботушите в лицето ѝ и троснато изръмжал:

– Цяла седмица една и съща риза нося, неделя иде, а нямам с какво да се пременя. Проклето повлекано, утре по тъмно да идеш на езерото и до тъмно да не си се върнала – цял ден ще бухаш и ще плакнеш. Крачка да си мръднала, на място оставаш!

И младата булка, разтреперана като лист, обещала целия ден да пере.

Най-големият се прибрал, решен с нищо да не се издаде пред своята, защото му били дотегнали ласките ѝ и отмилял натежалият стан. Но той си имал слабост: говорел насън. Тази нощ налятата матрона не склопила очи, мъчела се да разбере с какво не е угодила на своя стопанин. По някое време мъжът ѝ се завъртял в постелята и тя го чула да проговаря:

– Блажена душо моя, най-сетне овдовяла... О, каква радост, веднъж онази черната да потъне в кулата...

И само най-малкият се върнал в шатрата си блед и посърнал, като човек, срещнал по пътя Смъртта, поела на жътва с коса на рамо. Той целунал детенцето си в ракивовата люлка, прегърнал младата си невеста и цяла нощ тя го слушала как хлипа на сърцето ѝ. Но не го попитала за мъката му, защото нямала обичай насила да тегли думите от устата му, а и не ѝ трябвало да знае откъде идва болката му, за да се опита да я утеши.

На другата сутрин тримата братя нарамили лизгарите и чуковете си и се запътили към кулата. Жената на втория брат напълнила кошника си с пране и паднала на колене пред жената на най-стария.

– Сестро, мила сестричке – проплакала тя, – на мен ми е редът днес да нося храна на мъжете, но моят ми се закани на място да ме остави, не му ли опера белите ризи. Цял кошник съм напълнила.

– Сестро, мила сестричке – отвърнала жената на най-стария брат, – да ида да занеса храна на мъжете, но тази нощ дявол ми влезе ей в този зъб... Олеле, от болка не мога да мръдна...

И тя пляснала с ръце и повикала жената на най-малкия брат скоро да дойде.

– Жено на най-малкия ни девер – казала тя, – скъпа невесто на нашето братче, иди наместо нас да отнесеш ядене на мъжете, защото пътят е дълъг, нозете ни са морни и не сме млади и чевръсти като теб. Иди, агънце, а ние ще напълним кошницата със сладки гозби, та мъжете ни отдалеч да се засмеят, като те видят, че идеш да ги нахраниш.

И сложили в кошницата варена с мед риба от езерото, пълнена с коринтски стафиди, оризови сърми, увити в лозов лист, овче сирене и симид със солени бадеми. Грижовно предала младата невеста малката си рожба в ръцете на двете зълви и тръгнала по пътя с кошницата на главата и с участта си на шията, като невидима свята муска, върху която сам Господ Бог бил белязал каква смърт ѝ е отредил и кое място в небесата си.

Едва-едва се замержеляла в края на пътя и братята веднага изтичали насреща ѝ. Двамата големи се питали дали са сполучили хитрините им, а малкият се молел Богу. Най-старият изпсувал през зъби, когато видял, че не е грозилището му, а вторият с висок глас благодарил на Господа, че е пощадил неговата перачка. Малкият паднал на колене и прегърнал нозете на младата си невеста, плачел и я молел за прошка. После зацелувал краката на братята си, дано се смият. Най-сетне скочил и ножът му лъснал на слънцето. Един удар с чук в тила го съборил край пътя. Уплашената невеста изтървала кошницата – пръснала се храната и

песовете веднага я заръфали. Едва тогава разбрала всичко и вдигнала ръце към небето.

– Братя мои, дума направо не съм ви издумала, братя по венчило и черковен благослов, не ме погубвайте, а бърже пратете хора при баща ми, планинския войвода, и той ще ви даде хиляда слугини, тях да вградите. Не слагайте каменен зид между любовта ми и мен.

Ала в този миг погледът ѝ паднал на нейния млад стопанин, проснат край пътя, и тя видяла, че не трепват клепките му, а черните му коси са слепнали от кръв и мозък. Без вайкане и плач тръгнала тогава с двамата братя към извития темел на кулата, защото не искала сама себе си да жали. Но докато редели първия ред камъни пред нозете ѝ в червени чехли, тя си спомнила за рожбата си, която обичала да си играе като кутренце с пантофите ѝ. Горещи сълзи потекли по страните ѝ, размесили се с хоросана, нахвърлян с мистрия по камъните.

– Крачета, мои крачета – извисила тя глас, – няма вече да ме носите до върха на хълма, та моят мил отдалече да зърне снагата ми. Няма вече да газите в хладния ручей, само ангелите ще ви измият заранта, когато умрелите станат.

Ред камъни, ред тухли се издигнали до коленете ѝ под сърмения сукман. Както стояла изправена в своя долап, приличала досущ на Богородица в олтара.

– Сбогом, колене мои – нареждала невястата. – Няма рожба да люлея на вас, няма вече под благата фиданка, и хранителка и подслон, да реда върху вас сладък плод.

Още нагоре пълзяла стената и младата невеста говорела:

– Сбогом, ръце мои, тъй ще стоите увиснали и няма вече да мятате тавите в пещта, няма да предете, няма да прегърнете вече първата ми севда. И на теб сбогом, утробо, свърши се със зачеването и любовта. Рожби мои неродени, братчета на едничкото ми чедо, вие ще сте ми дружина в този зандан, който ще ми е гробът, тук, без сън, без коляно да подвия, чак до Видовден.

Стигнала до гърдите ѝ стената. Тогава тръпка разтърсила младата жена от глава до пети и очите ѝ се вдигнали, все едно скръстени за молитва ръце:

Девери мои – проплакала тя, – не над мен се смилете, а над покойния си брат, за рожбата ми помислете, не я оставяйте да погине от глад. Не ми заиждайте гърдите, тъй направете, че ненките ми изпод везаната риза да могат да излизат и отзаран, по пладне и вечер носете тук детенцето ми. Капчица живот да ми остане, в бозките ми ще слезе, за да

храни рожбата ми, а когато млякото пресъхне, то ще суче душата ми. Смилете се, братя проклетни, и ако тъй сторите, лоша дума няма да чуете от мен и моя мил стопанин, когато дойде време да се видим пред Господа Бога.

Трогнали се братята и пропуснали два реда тухли на височината на гърдите ѝ. Тогава младата невеста промълвила:

– Братя мили, наредете тухли пред устата ми, защото целувка от мъртвец е страшна за живите, но оставете пролука пред очите, та да гледам моята рожба, докато суче.

Така направили, оставили пролука за очите ѝ. На мръкване, когато станало време за кърмене, донесли детето по прашния друм между двата реда дървета, изгрязани от козите, и мъченицата радостно го позовала и благословила двамата братя. Млякото потекло като река от коравите топли гърди и когато детето, къс от нейното сърце, се отпуснало и притихнало, тя му запяла иззад дебелия зид. После им казала да го отнесат в стана да спи, но цялата нощ гальовната ѝ песен се издигала под звездите и този далечен глас унасял сукалчето. На другия ден вече не запяла и само тихичко попитала как е спал малкият. След това гласът ѝ вече не се чул, но тя още дишала, гърдите ѝ не спирани да се повдигат в килията си. След още няколко дена и дъхът ѝ се изгубил като гласа, но макар гърдите ѝ да не помръдвали, животворните им извори не пресъхвали и, притиснато към тях, детето още се заслушвало в сърцето ѝ. После и това сърце, което тупкало с живота, разредило ударите си. Очите ѝ помръкнали и съвсем угаснали, като отраженията на звезди в източена щерна, през процепа се белнали две ябълки, които вече не гледали небето. И те изтекли, а на тяхно място зейнали черни дупки със Смъртта на дъното, но младата гърд си оставала налята и две години още сутрин, по пладне и на свечеряване чудната млечна река потичала, докато детето не се отбило самичко.

И чак тогава пресушената гърд се сгърчила и на тухления пезул се разсипала шепичка бяла пепел. Няколко столетия подред умилени майки идвали да прокарат пръст по браздулиците в потъмнените тухли, оставени от чудното мляко, после и кулата рухнала и сводовете разтоварили от тежестта си крехкия женски скелет. Накрая и ронливите кости се превърнали в прах и останал само един стар французин да се пържи в адската жега и да повтаря пред всеки новодошъл тази история, достойна да изтъргва от поетите толкова сълзи, колкото и преданието за Андромаха.

В този миг към масата пристъпи една циганка, покрита с дебел

златист слой мръсотия. В ръцете си държеше дете, чиито болни очи се губеха под парцаливи превръзки. Тя се преви одве с безочливата угодливост на одрипаните и царствени раси, жълтите ѝ поли пометоха наоколо. Инженерът я отблъсна грубо, без да обръща внимание на молбите и проклятията, които се изсипаха от устата ѝ. Англичанинът я дръпна настрани и пхна в дланта ѝ един динар.

– Какво ви става? – троснато попита той. – Нейните гърди и нанизии струват колкото онези на вашата албанска героиня. И носеше сляпо дете.

– Знам я – отвърна Жул Бутрен. – Един дубровнишки лекар ми разказа историята ѝ. От няколко месеца налага очите на детето със зловредни мехлеми, за да са постоянно възпалени и да предизвикват съжаление то на минувачите. То вижда още, но скоро ще стане онова, в което тя иска да го превърне: слепец. Тогава тази жена ще е осигурена с прехрана, и то за цял живот, защото грижата за болен е доходоносно занятие. Има майки и майки.

КРАЙ

© 1937 Маргьорит Юрсенар
© 1992 Красимир В. Мирчев, превод от френски

Marguerite Yourcenar
Le Lait de la mort, 1937

Сканиране и разпознаване NomaD, 2009 г.
Редакция: NomaD и sir_Ivanhoe, 2009 г.

Издание:

Маргьорит Юрсенар. Източни новели

Превод от френски: Красимир Мирчев, 1992
Художник на корицата: Здравко Денев, 2003
Издателство „Пулсио“ – СуперМарто, 2003
Второ издание

Marguerite Yourcenar. Nouvelles orientales, 1982

Свалено от „Моята библиотека“ [<http://purl.org/NET/mylib/text/12231>]